

TA'LIM SIFATINI TA'MINLASHNING ILG'OR USULLARI ASOSIDA BAHOLASHNING INNOVATSION YONDASHUVI

Sh. Xodibayeva¹

Annotatsiya:

Mazkur maqolada ta'limning mamlakat taraqqiyotidagi o'rni, ta'lim sifatini boshqarish tizimidagi boshqaruv faoliyatining mavjud nazariyasi va amaliyotini muhim elementlar bilan to'ldirishi hamda uni baholashga innovatsion yondashuvlarning ahamiyati haqida qisqacha bayon etilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim tizimi, ta'lim sifati, pedagogika, innovatsiyalar, portofolio, texnologiyalar.

doi: <https://doi.org/10.2024/p1zhwm70>

Kirish

Jamiyatini modernizatsiya qilishning zamonaviy tendensiyalari nuqtai nazaridan o'quvchilarning ta'lim sifatini boshqarish muammosida ta'lim sifatini oshirish muhim bo'lib, yildan-yilga uning dolzarbligi ortib bormoqda. Shuni ta'kidlash kerakki, ta'lim sifati muammosi murakkab va keng qamrovli masala.

Ushbu muammoni ochib berish uchun tadqiqotning asosiy tushunchalari "ta'lim" va "sifat"ga murojaat qilish kerak. "Ta'lim" tushunchasi juda keng talqin qilinadi. Shuningdek, ta'lim uni tashkil etishning turli – shaxsiy, institutsional, mintaqaviy, davlat darajalarida ham ko'rib chiqiladi. E. Gusinskiy o'z konsepsiyasida ta'lim tushunchasiga quyidagicha ta'rif beradi: "Ta'lim – bu shaxsni madaniyatga o'rgatish, uning tillarida savodxonlik va uning matnlarida yo'naltirilganlikni egallashi jarayonidir". Pedagogik lug'atda "ta'lim" tushunchasining talqini "tizimlashtirilgan bilim, ko'nikmalarni o'zlashtirish jarayoni va natijasi; insonni hayotga tayyorlashning zaruriy sharti" deb bayon etilgan.

Doimiy rivojlanib borayotgan ta'lim sharoitida ta'lim sifatining yuqori standartlarini saqlab qolish eng ustuvor vazifa hisoblanadi. Ushbu maqsadga erishishning muhim jihati ta'lim muassasalarida qo'llaniladigan baholash usullarining samaradorligidadir. Ko'pincha standartlashtirilgan testlarga asoslangan an'anaviy baholash amaliyotlari uzoq vaqt davomida talabalar ega bo'lgan turli xil ko'nikma va malakalarni qamrab olish qobiliyatining cheklanganligi uchun tanqid qilingan. Ushbu kamchiliklarga javoban o'qituvchilar va siyosatchilar ta'lim sifatini yaxshilash uchun innovatsion baholash usullariga tobora ko'proq murojaat qilmoqdalar.

Talabalarga taqdim etiladigan baholashlar bilim va ko'nikmalarni amaliy qo'llash imkoniyatini beradi. Keys tadqiqotlari, simulyatsiyalar yoki jamoat loyihalari orqali tanqidiy fikrlashni, muammolarni hal qilishni va hamkorlikni rag'batlantiradi hamda talabalarni guruhdan tashqari muvaffaqiyatga tayyorlaydi. Bu o'z navbatida talabalar taraqqiyotini doimiy baholash imkonini beradi va qo'llab-quvvatlash imkonini yaratadi. Muntazam tekshiruvlar, tengdoshlarni baholash va o'qituvchilarning fikr-mulohazalari

¹ Xodibayeva Shoxida Ulug'bek qizi, Namangan davlat pedagogika instituti "Ta'lim muassasalarining boshqaruvi" magistrature Mutaxassisligi 2-kurs talabasi

orqali talabalar takomillashtirish sohasini hal qilish va o'rganishlarini yanada yaxshilash uchun yo'l-yo'riq va yordam oladilar

Talabalarining turli xil o'rganish uslublari yozma insholar, og'zaki taqdimotlar, videolar yoki raqamli artefaktlar kabi turli vositalar orqali o'z tushunchalarini namoyish qilish imkonini beradi. Ushbu yondashuv baholash usullarini qamrab olish va barcha o'quvchilar uchun ochiq bo'lishini ta'minlaydi. Talabalarni o'rganishi davomida ma'lumotlar tahlili vositalaridan foydalanish o'qituvchilarga o'quvchilarning ishlash tendentsiyalari, o'rganish usullari hamda kuchli va zaif tomonlari haqida qimmatli tushunchalar beradi. Ushbu ma'lumotlarni tahlil qilish orqali o'qituvchilar o'quvchilarning individual ehtiyojlarini qondirish uchun ta'lim va tadbirlarni moslashtira oladi, natijada ta'lim natijalarini yaxshilaydi.

Talaba o'z-o'zini baholashi maqsadida talabalar o'rtasida tengdoshlarni tekshirish va hamkorlikni yo'lga qo'yish mumkin. Bu talabalarni kurs materiallari bilan faol shug'ullanishga, muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga va tengdoshlariga konstruktiv fikr bildirishga undaydi. Ushbu hamkorlikdagi yondashuv qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yaratadi va muhim shaxslararo ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Imtihon va viktorina kabi an'anaviy baholash usullari o'nlab yillar davomida qo'llanilgan, biroq baholashda yanada innovatsion va samarali yondashuvlarga ehtiyoj ortib bormoqda. So'nggi yillarda mashhur bo'lgan baholashning innovatsion usullaridan biri bu samaradorlikka asoslangan baholashdir. Bu yondashuv testda shunchaki faktlarni takrorlashdan ko'ra, talabalarining bilim va ko'nikmalarini real vaziyatlarda qo'llash qobiliyatini baholashga qaratilgan. Faoliyatga asoslangan baholash turli shakllarda, jumladan, loyihalar, taqdimotlar va simulyatsiyalar bo'lishi mumkin va talabalarining ishchi kuchiga tayyorligini aniqroq o'lchash imkonini beradi.

Baholashning yana bir innovatsion yondashuvi texnologiyadan foydalanishdir. Raqamli o'quv platformalari va onlayn ta'limning kuchayishi bilan talabalar faoliyatini baholash uchun keng ko'lamli vositalardan foydalanishlari mumkin. Ushbu vositalar talabalarining ishi bo'yicha tezkor fikr-mulohazalarni taqdim etishi, vaqt o'tishi bilan taraqqiyotni kuzatishi va hatto talabalar qo'shimcha yordamga muhtoj bo'lgan sohalarni aniqlash uchun ma'lumotlar tahlilidan foydalanishi mumkin. Bundan tashqari, ba'zi o'qituvchilar baholashning muqobil shakllaridan, masalan, portfolio va o'z-o'zini baholashdan foydalanishni o'rganmoqdalar. Portfoliolar talabalarga vaqt o'tishi bilan o'z ishlarini namoyish qilish va o'z ta'lim yutuqlari haqida fikr yuritish imkonini beradi, o'z-o'zini baholash esa o'quvchilarni o'z faoliyatini baholash orqali o'z ta'limini egallashga undaydi.

Hozirgi kunda Ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni baholash dasturiga kiritishga harakat qilinmoqda. Ushbu ko'nikmalarga empatiya, jamoada ishlash, muloqot, chidamlilik va muammolarni hal qilish qobiliyatlari kiradi, bular bugungi murakkab dunyoda muvaffaqiyatga erishish uchun juda muhimdir.

Umuman olganda, ushbu innovatsion baholash usullari ta'lim sifatini test ballari kabi an'anaviy ko'rsatkichlardan tashqari o'lchashning yangi usullarini taklif qiladi. Baholash strategiyalariga samaradorlikka asoslangan baholash, texnologiyaga asoslangan vositalar, baholashning muqobil shakllari va portfolio, o'z-o'zini baholash, shuningdek, ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni kiritish orqali o'qituvchilar o'quvchilarning o'rganishi haqida to'liqroq tushunchaga ega bo'ladilar, shu bilan birga tanqidiy fikrlash, ijodkorlikni rivojlantiradilar.

Ta'lim taraqqiyotidagi standartlashtirilgan testlar va imtihonlar kabi an'anaviy baholash usullari ko'pincha cheklangan doirasi va o'quvchilarning o'rganishi va

rivojlanishining to'liq spektrini qamrab ololmasligi uchun tanqid qilinadi. So'nggi yillarda ta'lim sifatini yanada to'liqroq va to'g'ri ko'rsata oladigan baholashning innovatsion usullarini o'rganishga qiziqish ortib bormoqda.

Bunday usullardan biri o'quvchilarning o'z bilim va ko'nikmalarini real sharoitlarda qo'llash qobiliyatini baholashga qaratilgan samaradorlikka asoslangan baholashdan foydalanishdir. Bu baholashlar turli shakllarda, jumladan, loyihalar, taqdimotlar va simulyatsiyalar bo'lishi mumkin va o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va qaror qabul qilish qobiliyatlarini o'lchash uchun mo'ljallangan. Ta'lim muassasalari o'zlarining baholash jarayonlariga samaradorlikka asoslangan baholashni kiritish orqali o'quvchilarning kelajakdagi faoliyatida duch keladigan qiyinchiliklarga tayyorligi haqida qimmatli tushunchalarga ega bo'lishlari mumkin.

Baholashning yana bir innovatsion yondashuvi - bu talabalar bilimi haqidagi ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish uchun raqamli texnologiyalardan foydalanishdir. Bu vaqt davomida talabalar taraqqiyotini kuzatish, talabalar va o'qituvchilarning fikr-mulohazalarini yig'ish va yaxshilash uchun yo'nalishlarni aniqlash, onlayn platformalar va vositalardan foydalanishni o'z ichiga olishi mumkin. Ushbu raqamli resurslardan foydalangan holda, ta'lim muassasalari o'quvchilarning o'rganish usullarini yanada chuqurroq tushunishlari va shunga mos ravishda o'quv strategiyalarini moslashtirishlari mumkin.

Bundan tashqari, o'quvchilarning muayyan ko'nikmalar yoki bilim sohalarini o'zlashtirishlarini o'lchashga qaratilgan kompetentsiyaga asoslangan baholashga e'tibor kuchaymoqda. Ushbu yondashuv asosiy e'tiborni akademik yutuqlarning an'anaviy o'lchovlaridan individual o'quvchilarning kuchli va zaif tomonlarini hisobga oladigan ko'proq shaxsiylashtirilgan baholashga o'tkazadi. Talabalarga yangi materialga o'tishdan oldin o'z sur'atlari bo'yicha rivojlanishga va o'zlashtirganliklarini ko'rsatishga imkon berib, kompetensiyaga asoslangan baholash mavzuni chuqurroq tushunishga yordam beradi va o'quvchilarda o'z-o'zini samaradorligini oshirish tuyg'usini kuchaytiradi.

Ushbu yondashuvlarga qo'shimcha ravishda, ba'zi ta'lim muassasalari tengdoshlarni baholash, o'z-o'zini baholash va portfel kabi muqobil baholash shakllaridan foydalanishni o'rganmoqda. Ushbu usullar o'quvchilarga o'zlarining ta'lim yutuqlarini baholashda faol rol o'ynash imkoniyatini beradi, shuningdek, tengdoshlari tomonidan qimmatli fikr-mulohazalarni beradi.

Umuman olganda, innovatsion baholash usullarini tatbiq etish o'quvchilarning ta'lim natijalarini yanada yaxlit ko'rishni ta'minlash orqali ta'lim sifatini boshqarishni yaxshilashga va'da beradi. Ushbu yondashuvlarni qo'llash orqali ta'lim muassasalari o'quvchilarning individual ehtiyojlarini yaxshiroq tushunishlari, o'qitish amaliyotini yaxshilashlari va pirovardida barcha o'quvchilarning yuqori sifatli ta'lim olishlarini ta'minlashlari mumkin.

Ushbu innovatsion baholash usullarini qo'llash orqali ta'lim muassasalari o'quvchilarning turli ehtiyojlarini yaxshiroq qondirishi, chuqurroq ishtirok etish va tushunishga yordam berishi va ta'limning umumiy sifatini oshirishi mumkin. Biroq, muvaffaqiyatli amalga oshirish o'qituvchilarning doimiy kasbiy rivojlanishini, texnologiya infratuzilmasiga sarmoya kiritishni va talabalarga yo'naltirilgan pedagogikaga sodiqlikni talab qiladi. Uzluksiz innovatsiyalar va moslashuvlar orqali ta'lim sifatini boshqarish XXI asr o'quv muhiti talablariga javob beradigan tarzda rivojlanishi mumkin. Umuman olganda, innovatsion baholash usullarini tatbiq etish o'quvchilarning ta'lim natijalarini yanada yaxlit ko'rishni ta'minlash orqali ta'lim sifatini boshqarishni yaxshilashga va'da beradi. Ushbu yondashuvlarni qo'llash orqali ta'lim muassasalari o'quvchilarning

individual ehtiyojlarini yaxshiroq tushunishlari, o'qitish amaliyotini yaxshilashlari va pirovardida barcha o'quvchilarning yuqori sifatli ta'lim olishlarini ta'minlashlari mumkin.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim muassasalari samarali baholash orqali ta'lim sifatini boshqarishni yaxshilash mumkin bo'lgan innovatsion usullarni o'rganishni davom ettirish muhimdir. Baholash tizimi talabalarning o'qishini samarali baholashlari, faolligini oshirishlari va umumiy ta'lim sifatini oshirishlari mumkin. Biroq, muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun doimiy kasbiy rivojlanish, texnologik infratuzilmaga sarmoya kiritish va innovatsiyalar madaniyati hamda o'qituvchilar o'rtasida hamkorlik qilish majburiyatini talab qiladi. Ushbu chora-tadbirlar o'qituvchilarga o'quvchilarning o'rganishi bo'yicha yanada boyroq tushunchalarga ega bo'lish imkoniyatini beradi va shu bilan umumiy ta'lim tajribasini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- [1]. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni 2020-yil 23-sentyabr O'RQ-637-son
- [2]. Абдуллаева, Ш. А. (2018). Современные педагогические проблемы средней школы. Редакционная коллегия, 459.
- [3]. Abdullayeva G.A. Quality of educational work in the general secondary education system as a problem // Экономика и социум. 2021. №11-1 (90). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/quality-of-educationalwork-in-the-general-secondary-education-system-as-a-problem> (дата обращения: 10.05.2023).
- [4]. G.M.Anorqulova "Ta'lim texnologiyalari"-Toshkent:"Innovatsiya- Ziyo" 2021-yil 3-bet
- [5]. Erkaboeva, N. S., & Bakhromovna, M. M. (2022). A modern approach to the formation of professional competence in future defectologists. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(12), 1723-1725.
- [6]. B.X.Xodjayev Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Darslik. – T.: "Sano-standart" nashriyoti, 2017-yil, 416 bet.
- [7]. Г.Н.Сериков Управление образованием: системная интеграция – Челябинск : Изд-во Челяб. пед. ин-та, 2008. – 660 с.
- [8]. Э.Н.Гусинский Введение в философию образования : учеб. пособие / Э.Н.Гусинский, Ю.И.Турчанинова. – М. : Логос, 2000. – 223 с.
- [9]. А.О.Татур Стандарты и тесты в образовании – М. : Педагогик